

การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

Development of Internal Supervision Guidelines for District Non - Formal and Informal Education Centre under Khon Kaen Provincial Office of The Non – Formal and Informal Education

อมรรัตน์ ราชจันดี¹, นลาด จันทรสมบัติ²

Amornrat Rachjundee¹, Chalard Chantarasombat²

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น การดำเนินงาน มี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการแบบแบ่งชั้นภูมิจากสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 280 คน ระยะที่ 3

การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทาง ศึกษาแนวทางการนิเทศภายในจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่เกี่ยวข้องด้านงานนิเทศภายใน (Best Practice) จำนวน 3

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² วิทยาลัยพิจญ์บัณฑิต

¹ M.Ed. Candidate in Educational Administration, Faculty of Education, Mahasarakham University

² Pitchayabundit College

แห่ง สร้างแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม 3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ 4) การปฏิบัติการนิเทศติดตาม 5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม

2. สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ทั้ง 5 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม การปฏิบัติการนิเทศติดตาม สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายใน สำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ

3. แนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สรุปผลดังนี้ คือ 1. ที่มาและความสำคัญ 2. วัตถุประสงค์ 3. องค์ประกอบของแนวทาง ได้แก่ (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ (2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม (3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ (4) การปฏิบัติการนิเทศติดตาม (5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม 4. การประเมินผล 5. เงื่อนไขความสำเร็จ 6. แบบนิเทศการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายใน สำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to examine the composition and indicators of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers under the Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education under Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education, 2) to investigate the current state and desirable condition of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers under the Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education under Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education, 3) to develop internal supervision guidelines for District Non-Formal Education and Informal Education Centers under the Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education under Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education. The research activities were divided into 3 phases, including phase 1: the study of composition and internal indicators for District Non-Formal Education and Informal Education Centers, analyzed and synthesized the composition and internal indicators from relevant papers and research by the examination from 5 experts ; phase 2: A study of current conditions and

desirable conditions of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers under Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education. The samples were school administrators and teachers under Khon Kaen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education, used the stratified selection method from the target school by determining the sample size of 280 peoples ; phase 3: the development of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers was analyzed the critical need to develop guidelines, examined internal supervision approach from interviewing school administrators and teachers, involved in internal supervision (Best Practice) from 3 schools, create internal supervision guidelines for District Non-Formal Education and Informal Education Centers by checking the suitability, the possibility, and usefulness of the guidelines from 5 experts.

The research results were found as follows:

1. The composition and internal indicators for District Non-Formal Education and Informal Education Centers indicated that there were 5 main aspects: 1) the study on the current condition, problems, and requirements, 2) planning and defining alternatives in follow-up supervision, 3) creating tools and developing methods, 4) the practice of follow-up supervision, 5) evaluation and reporting the results of follow-up supervision.

2. The current state of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers in all five aspects was at the high level. When it was considered in each aspect by ranking the average from high to low level in the first three ranks, it was as follows: planning and defining alternatives in follow-up supervision, evaluation and reporting the results of follow-up supervision, the practice of follow-up supervision. The desirable condition of internal supervision for District Non-Formal Education and Informal Education Centers in all five aspects was at the high level. When it was considered in each aspect by ranking the average from high to low level in the first three ranks, it was as follows: planning and defining alternatives in follow-up supervision, evaluation and reporting the results of follow-up supervision, creating tools and developing methods.

3. Internal supervision guidelines for District Non-Formal Education and Informal Education Centers can be summarized as follows: 1. origin and significance, 2. objectives, 3. Composition of guidelines, including 1) the study of current conditions, problems and requirements, 2) planning and defining alternatives in follow-up supervision, 3) creating tools and developing methods, 4) the practice of follow-up supervision, 5) evaluation and reporting the results of follow-up supervision 4. evaluation 5. conditions of success 6. basic education supervision.

Keywords: Development of internal supervision guidelines, district non-formal, informal education centre

บทนำ

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมเพิ่มพูนประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนไม่เพียงพอและข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้การนิเทศไม่ทั่วถึง อีกทั้งปัญหาความต้องการของโรงเรียนแตกต่างกัน การนิเทศไม่ว่าจะเป็นการนิเทศในรูปแบบใดมีกระบวนการเทคนิคอย่างหลากหลายซึ่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องอาจเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม แต่ในแนวทางการปฏิรูปการศึกษามุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนเป็นลำดับแรก การจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความคิดและกระบวนการสอนโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสอนให้นักเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของตนเอง สามารถคิดเอง ลงมือทำเอง และพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาวิชาชีพครูไปให้ถึงจุดนั้นตามแนวทางปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นไปที่การนิเทศ เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในโรงเรียน และผู้ที่ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539: 1) การนิเทศภายในเป็นภารกิจ และหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของการบริหารโรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นจะต้องตระหนัก และให้ความสำคัญ โดยจะต้องประสานงานความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทำให้ผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานตลอดจนการจัดกิจกรรมการ

เรียนการสอน (คณิต สารศรี, 2548: 2 - 3) วิธีการที่ควรได้รับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแนวปฏิบัติวิธีการที่ดีที่สุด คือ การให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในโรงเรียน (รุ่งทิวา จันทร์วัฒนวงษ์, 2548: 2)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนในมาตรา 17 (2) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ ทั้งในส่วนที่ยกระดับความรู้พื้นฐาน การพัฒนาทักษะอาชีพ และการให้บริการข่าวสารข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 32 - 33) ด้วยภารกิจตามโครงสร้างของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่ต้องดำเนินการจัดทั้งการศึกษาพื้นฐานนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของสถานศึกษา มีลักษณะกระจายอยู่ทั่วตำบล/หมู่บ้าน หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน มีทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งบางหลักสูตรมีการยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ในส่วนของบุคลากรผู้มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อตามหลักสูตร มีทั้งที่เป็นข้าราชการ พนักงาน

ราชการ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ครช.) ครูประจำกลุ่ม วิทยากรวิชาชีพ เครือข่าย ฯลฯ ซึ่งมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ในส่วนผู้เรียนของสถานศึกษา ก็มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ วิทยวุฒิ ประสบการณ์พื้นฐานการทำงานอาชีพ และการจัดกิจกรรมตามภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาต้องเป็นไปตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพ

จากลักษณะงานการศึกษาจากระบบดังกล่าว หากไม่ได้รับการ “นิเทศ กำกับ ติดตาม” อย่างเป็นระบบ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ของการพัฒนาคุณภาพงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่สถานศึกษาดำเนินการได้ การจัดการศึกษาหรือการบริหารการศึกษาไม่ว่าจะดำเนินการในลักษณะใดๆ หรือจัดให้กลุ่มเป้าหมายใดๆ ต้องคำนึงถึงคุณภาพของการจัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน และควรพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ในการติดตาม กำกับ ดูแล ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ คือ บุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นการเพิ่มศักยภาพต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น การนิเทศจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในการติดตามการปฏิบัติงานในพื้นที่ ให้สามารถปฏิบัติงานสอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของหน่วยงานต้นสังกัด (สุชิน สนวนศรี, 2543: 3) ซึ่งการนิเทศศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบายผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนประชาชนและอาสาสมัครในพื้นที่ ในอันที่จะพัฒนาคุณภาพบุคลากรในหน่วยงานและสถานศึกษาให้มีขวัญ กำลังใจ รู้จักใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการคิด การแก้ปัญหา

และการพัฒนางานด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบาย จุดหมาย แผนงานหลักการที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ โดยผ่านกระบวนการสื่อสาร 2 ทาง บนรากฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีแผนงาน มีความต่อเนื่อง มีเจตคติของการพึ่งพาตนเอง (ประวีณ รอดเขียว, 2544: 49)

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบ 3 ปี 2554 - 2558 ผลการประเมินตามเกณฑ์พบว่าผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอยู่ในระดับต้องปรับปรุง และรายงานผลการนิเทศศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น, 2558) ได้ข้อมูลว่าครูไม่มีแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาจากระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนไม่ค่อยปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน การเขียนแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการใช้สื่อ ผลิตสื่อ และการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ นอกจากนั้นครูผู้สอนยังขาดการเตรียมตัวก่อนการสอน และการเรียนรู้อื่นๆ การวัดผลของครูมุ่งเน้นความรู้มากเกินไป และไม่นำผลการสอบมาใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่ำไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูไม่ให้ความสำคัญกับการเขียนแผนการสอน ไม่มีการจัดทำแผนการสอนเพื่อนำไปใช้สอนจริง การกำกับติดตามประเมินผลและการนิเทศภายในของสถานศึกษายังไม่เป็นระบบที่บุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการนิเทศภายในสถานศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน

การนิเทศภายในสถานศึกษา ขาดสื่อและเครื่องมือในการนิเทศภายในสถานศึกษา

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของการนิเทศภายในที่จะต้องพัฒนาการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรการศึกษานอกกระบวนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย อันจะส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน ผู้รับบริการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการนิเทศภายในจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้กระบวนการนิเทศภายในเป็นกรอบเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม
3. การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ
4. การปฏิบัติการนิเทศติดตาม
5. การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามและความมุ่งหมายการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยอำเภอ

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 26
คน และครู กศน. จำนวน 757 คน สังกัดสำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น จำนวน 783 คน

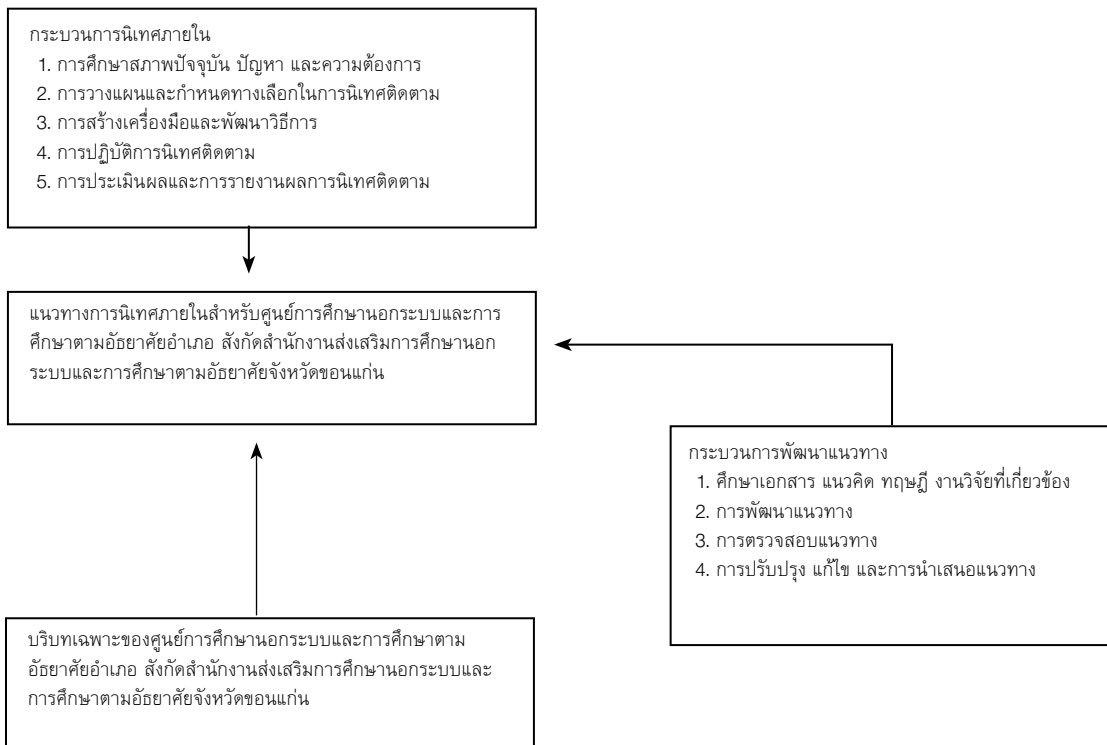
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน
20 คน และครู กศน. จำนวน 260 คน สังกัด
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น จำนวน 280
คน โดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับ

ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and
Morgan (สมบัติ ท้ายเรือคำ. 2555: 49 – 50)
และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Ran-
dom Sampling) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการนิเทศ
ภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำหน้าที่ประเมิน
แนวทาง (โดยประเมินความเหมาะสม/ ความ
เป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
จำนวน 5 คน

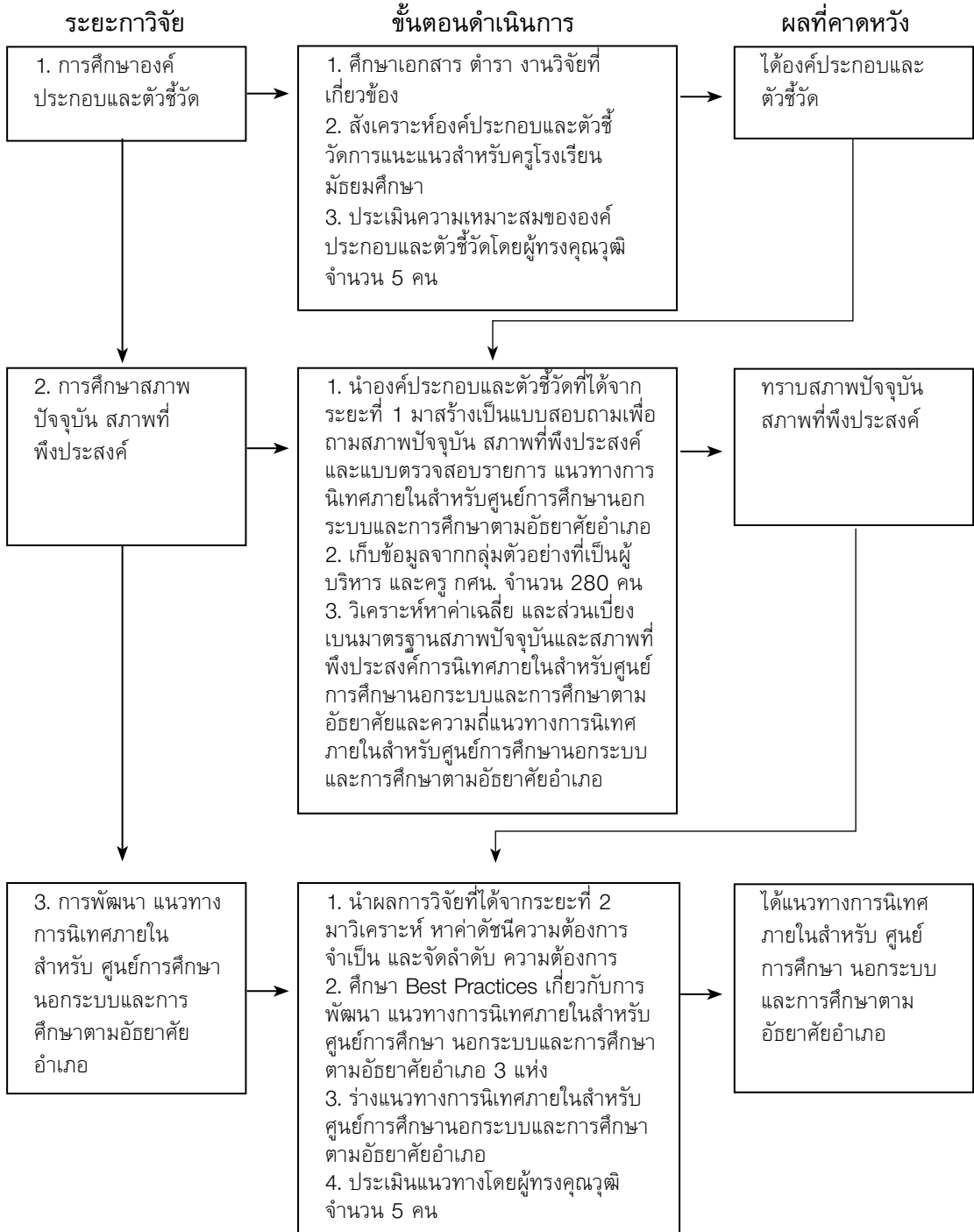
กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

ระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง แสดงโดยแผนภาพ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม 3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ 4) การปฏิบัติการนิเทศติดตาม 5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม

2. สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ทั้ง 5 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตามการประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม การปฏิบัติการนิเทศติดตาม สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตามการสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ

3. แนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สรุปผลดังนี้ คือ 1. ที่มาและความสำคัญ 2. วัตถุประสงค์ 3. องค์ประกอบของแนวทาง ได้แก่ (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ (2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม (3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ (4) การปฏิบัติการนิเทศติดตาม (5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศ

ติดตาม 4. การประเมินผล 5. เงื่อนไขความสำเร็จ 6. แบบนิเทศการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผล

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน คือ (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ (2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม (3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ (4) การปฏิบัติการนิเทศติดตาม (5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม ทั้งนี้ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยต่อความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับฉันทานนท์ทองม้วนง (2551: 80 – 89) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2. กำหนดทางเลือกและวางแผนการปฏิบัติงาน 3. การพัฒนาสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรม 4. การปฏิบัติการนิเทศ 5. การประเมินผล สอดคล้องกับชญาภาบุญศรีเนตร (2558: 117 - 120) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการสำรวจความต้องการและความจำเป็น 2. ด้านการวางแผนการนิเทศ 3. ด้านการดำเนินการนิเทศ 4. ด้านการประเมินและรายงานผลการนิเทศ 5. ด้านการขยายผล ยกย่อง และเชิดชูเกียรติ สอดคล้องกับชวันธร รุ่งรัตน์ (2558:

108 - 116) ได้ศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา อำเภอไพศาลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการวางแผนการนิเทศ 2. ด้านการให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ 3. ด้านการปฏิบัติงานนิเทศ 4. ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ 5. ด้านการประเมินผลการนิเทศ และยังสอดคล้องกับตรุณี บุญอยู่ (2558: 117 - 124) ได้ศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดพิจิตร มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1. ด้านการวางแผนการนิเทศ 2. ด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ 3. ด้านการปฏิบัติการณ์นิเทศ 4. ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ 5. ด้านการประเมินการนิเทศ

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของตรุณี บุญอยู่ (2558: 117 - 124) ได้ศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดพิจิตร พบว่า สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรจักร รักษาวงศ์ (2551: 80 - 89) ได้ศึกษาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่าสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังเช่น ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ

(2542: 179) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกสู่ภายในโรงเรียน ให้ครูเกิดการพัฒนาการทำงานของตนแต่การนิเทศจากภายนอกโรงเรียนไม่อาจตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้ จึงต้องมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบ หรือวิธีการนิเทศภายในโรงเรียน เช่นเดียวกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2543: 55 - 59) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ ดังนี้ การนิเทศภายในมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะในบางครั้งแม้ครูจะได้ใช้ความรู้ความสามารถในกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้แล้วก็ตาม อาจจะมีบางอย่างขาดตกบกพร่องทำให้ไม่สมบูรณ์ดังนั้น ถ้าหากจะมีบุคลากรอื่นได้มีโอกาสชี้แนะแนะนำ คอยช่วยเหลือแล้วก็ย่อมจะบังเกิดผลดีกว่าที่จะกระทำเพียงผู้เดียว ดังนั้น การนิเทศจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพการสอนของครู แต่มีใช้เป็นเพียงกระจกเงาอย่างเดียว ยังคอยชี้แนะให้คำปรึกษาอีกด้วยคล้าย ๆ กับเป็นกระจกวิเศษ

3. การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

ผลการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น สรุปผลดังนี้ คือ 1. ที่มาและความสำคัญ 2. วัตถุประสงค์ 3. องค์ประกอบของแนวทาง ได้แก่ (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ (2) การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม (3) การสร้างเครื่องมือและพัฒนารูปแบบ (4) การปฏิบัติการณ์นิเทศ

ติดตาม (5) การประเมินผลและการรายงานผลการนิเทศติดตาม 4. การประเมินผล 5. เจื่อนไขความสำเร็จ 6. แบบนิเทศการศึกษาชั้นพื้นฐานและผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ที่มีความคิดเห็นต่อความเหมาะสม ของแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ของแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 1) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายใน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2. การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศติดตาม 3. การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวีธีการ 4. การปฏิบัติการนิเทศติดตาม 5. การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศติดตาม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของชฎากาญจณ์ ศรีเนตร (2558: 117 - 120) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 พบว่าผลการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ควรนำแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นำไปศึกษารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบในการตัดสินใจเลือกใช้เป็นแนวทางการนิเทศภายใน สำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอได้จริง

1.2 ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ควรนำแนวทางการนิเทศภายในสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และให้สอดคล้องกับนโยบายของต้นสังกัด พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งติดตามประเมินผลในการปฏิบัติเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น. (2558). *รายงานผลการนิเทศประจำปีงบประมาณ 2557*. ขอนแก่น: สำนักงาน กศน.จังหวัดขอนแก่น.
- คณิต สารศรี. (2548). *การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านนิคมสายโท 12เหนือ อำเภอบ้านกรวด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชญากาญจน์ ศรีเนตร. (2558). *รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดรุณี บุญอยู่. (2558). *แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ชวันธร รุ่งรัตน์. (2558). *แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาอำเภอไพศาลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณิชากรนต์ ทองม้วนง. (2551). *แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ประวีณ รอดเขียว. (2544). *ทัศนคติต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนในโครงการทดลองของโรงเรียนมัธยมชุมชนจังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2542). *การนิเทศการศึกษา: ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เมตต์ เมตต์การุณกิจ. (2543). “การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา,” *วารสารวิชาการ*, 3(4): 55-59 ; เมษายน.
- รุ่งทิวา จันทร์วัฒนวงศ์. (2548). *การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะการสอนสอดแทรกจริยธรรมของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรจักร รักษาวงศ์. (2551). *แนวทางและรูปแบบการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา. (2539). *การนิเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพของการบุคลากรในโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). รายงานผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สู่ชุมชนด้วยกระบวนการ กศน. หมู่บ้านแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง [Pamphlet]. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

สุชิน สวนศรี. (2543). คู่มือการนิเทศเพื่อการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร.